

نقش امام حسن عسکری(ع) در آماده‌سازی شیعه برای عصر غیبت

امام حسن عسکری علیه‌السلام در اوج فشار و مراقبت عباسیان، نهضت علمی و فرهنگی شیعه را هدایت کرد و با وجود محدودیت‌ها، جامعه شیعی را برای عصر غیبت آماده ساخت.

امام حسن عسکری علیه‌السلام در اوج فشار و مراقبت عباسیان، نهضت علمی و فرهنگی شیعه را هدایت کرد و با وجود محدودیت‌ها، جامعه شیعی را برای عصر غیبت آماده ساخت.

خبرگزاری مهر، گروه استان‌ها - دانیال قنبری: شرایط سیاسی و اجتماعی در اواخر دوره امامت شیعه یعنی دوره حضور ائمه علیهم‌السلام بسیار تنگ و دشوار بود و هرچه به دوره متاخر نزدیک می‌شویم، تنگناهای سیاسی و اجتماعی علیه امامت بیشتر می‌شود و از زمان امام جواد علیه‌السلام به بعد، ائمه علیهم‌السلام به طور مطلق از مدینه جدا شده و به بغداد منتقل شدند که این اقدام در اواخر عمر مبارک امام جواد علیه‌السلام صورت گرفت و نهایتاً منجر به شهادت آن حضرت در بغداد شد.

پس از شهادت امام جواد علیه‌السلام، امام هادی علیه‌السلام توسط حاکمان عباسی به بغداد و سپس به سامرا انتقال یافت و در آنجا اسکان داده شد و عمر پایان امام حسن عسکری علیه‌السلام نیز در سامرا بود و ایشان همانجا به شهادت رسیدند که این دور کردن ائمه از مرکز مدینه، به منظور کنترل و نظارت دقیق‌تر بر حضرات معصومین بود و عمر مبارک این ائمه نیز بسیار کوتاه بود؛ برای نمونه، عمر امام جواد علیه‌السلام ۲۵ سال، امام هادی علیه‌السلام حدود ۴۱ سال و امام عسکری علیه‌السلام ۲۸ سال بود. این کوتاهی عمر به دلیل عدم تحمل دشمن حتی نسبت به امام تحت نظرش بود.

در این شرایط سخت، پرسش این است که امامان علیهم‌السلام چگونه رهبری می‌کردند و چه اقداماتی انجام می‌دادند که دشمن حتی در این وضعیت هم از ارشادات امام احساس خطر می‌کرد؟ این موضوع در بحث بعدی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

علت سخت‌گیری حاکمیت عباسی نسبت به ائمه علیهم‌السلام به ویژه در زمان امام عسکری علیه‌السلام دو دلیل عمده داشت؛ نخست، تقویت و سازمان‌یافتگی شیعه بود که علی‌رغم فشارها و سخت‌گیری‌هایی که از زمان امام رضا علیه‌السلام به بعد اعمال شد، شیعه به یک مکتب تثبیت شده و شناخته شده با آموزه‌ها و راهبردهای مشخص تبدیل شد و این نتیجه تلاش‌های علمی و فرهنگی ائمه پیشین به ویژه در دوره صادقین علیهم‌السلام بود. این انسجام و پیشرفت شیعه برای دشمنان خطرناک بود و حساسیت و سخت‌گیری آنان را افزایش داد.

نقش امام حسن عسکری(ع) در آماده‌سازی شیعه برای عصر غیبت

دلیل دوم، مسئله موعود آخرالزمان بود که از نسل این ائمه است و بر اساس باور شیعیان، جهان را پر از عدل و داد خواهد کرد و حکومت ظالمان را ساقط می‌سازد و مشابه حکایات مربوط به تولد حضرت موسی علیه‌السلام، حاکمان عباسی نیز برای جلوگیری از تولد و ظهور حضرت ولی عصر علیه‌السلام سخت‌گیری‌های شدیدی اعمال کردند که هر چه به زمان تولد حضرت نزدیک می‌شدیم، فشارها بیشتر می‌شد و این امر باعث ترس و وحشت دستگاه خلافت عباسی از خاندان اهل بیت علیهم‌السلام بود.

برای مثال، داوود بن قاسم جعفری نقل می‌کند که در زمان زندان بودن، امام هادی علیه‌السلام امام حسن عسکری علیه‌السلام را به زندان آوردند و آنجا با شیعیان در تعامل بودند و امام علیه‌السلام فرمودند که یکی از افراد حاضر جاسوس بوده و اخبار را به دستگاه حکومت گزارش می‌کرد. این نشان می‌دهد که حتی در زندان نیز دشمن برای کنترل شیعیان از جاسوس استفاده می‌کرد.

همچنین احمد بن اسحاق قمی، از اصحاب امام عسکری علیه‌السلام، به حضرت عرض کرد که نمونه‌ای از خط ایشان به او بدهند تا نامه‌هایی که به نام امام ارسال می‌شود، قابل تطبیق باشد و از جعل جلوگیری شود و امام عسکری علیه‌السلام پاسخ دادند که نمی‌توانند چنین کاری کنند زیرا مرتب خط خود را تغییر می‌دهند تا شناخته نشوند. این نشان‌دهنده شدت خفکان و فضای بسته سیاسی آن دوران بود.

نقش امام حسن عسکری(ع) در آماده‌سازی شیعه برای عصر غیبت

راهبردهای امام حسن عسکری (ع) در شرایط سخت سامرا؛ تلاش برای حفظ شیعه و آماده سازی برای غیبت

حجت الاسلام علی امین رستمی در گفتگو با خبرنگار مهر، نکته ای که بازگوکننده شدت سخت گیری های کامل بر امام است این است که امام حسن عسکری علیه السلام تنها امامی است که حج واجب نرفته است؛ از کودکی تحت نظر بود و در سامرا محصور ماند و پس از شهادت پدر بزرگوارشان نیز، مقام امامت در همه جا آغاز شده است، اما به حسب ظاهر این تنها امامی است که فرصت نکرد حتی یک بار به حج واجب مشرف شود که این نمونه ها نمایانگر فضای سخت و خفقان سیاسی در زمان امام عسکری علیه السلام است.

وی ادامه داد: دوران امامت امام حسن عسکری علیه السلام دورانی است که شیعه باید آرام آرام آماده پذیرش زمان غیبت شود و حضرت وظیفه داشت ذهن شیعیان را برای این امر مهم آماده کند و از سوی دیگر، دشمنی های شدیدی که وجود داشت، ایجاب می کرد حضرت راهبردی برای دفع دشمن و هم زمان آماده سازی شیعیان داشته باشند.

عضو هیئت علمی مؤسسه امام خمینی (ره) تصریح کرد: اگر بخواهیم فهرستی از راهبردها و روش های امام برای حفظ شیعه ارائه کنیم، می توانیم نمونه هایی از زندگی حضرت را جستجو کنیم. پیش از آن لازم است توجه کنیم که زندگی ائمه، به ویژه از امام جواد علیه السلام به بعد، درسی مهم به ما می دهد؛ اینکه در هر شرایطی، تکلیف برای جهاد، تبیین معارف دین و تبلیغ اسلام بردوش ماست و هیچگاه معاف نیستیم و اگر سختی ها موجب می شد که از انجام این تکلیف شانه خالی کنیم، باید فاتحه اسلام یا مکتب تشیع خوانده می شد، اما ائمه علیهم السلام حتی در شرایط سخت، به تلاش ادامه دادند.

وی در خصوص راهبردهای امام عسکری علیه السلام اظهار کرد: یکی از این فعالیت ها، کوشش های علمی بود و شاید پرسیده شود در آن شرایط خفقان، چه نوع کار علمی می شد انجام داد؟ گاهی پاسخ دادن به یک سوال، نگارش نامه یا بیان نکات علمی و معارفی بود. به عنوان نمونه، یکی از مشهورترین قصه ها داستان نقد اسحاق کندی است؛ او که شخصیت علمی بزرگی بود و ادعایی علیه قرآن داشت، برای نوشتن کتابی در مورد تناقضات قرآن تلاش می کرد. یکی از شاگردانش که در درس او حاضر بود، نزد امام عسکری علیه السلام رفت و موضوع را مطرح کرد و امام فرمودند: «برو به او بگو آنچه تو فکر می کنی تناقض است، از کجا می دانی؟ شاید گوینده آن کلام اراده دیگری داشته باشد.» این پاسخ آنقدر برای اسحاق کندی تأثیرگذار بود که تمام یادداشت هایش را پاره کرد و گفت این سخن از یک انسان بزرگ است و شاید خدا اراده دیگری داشته است.

حجت الاسلام امین رستمی سپس به راهبرد دوم امام اشاره کرد که مربوط به شبکه ارتباطی شیعیان با امام تحت عنوان «شبکه وکالت» است، اذعان کرد: این شبکه از دوره امام رضا علیه السلام و امام جواد علیه السلام به اوج خود رسید.

شبکه وکالت امام حسن عسکری علیه السلام و آماده سازی شیعیان برای دوران غیبت

عضو هیئت علمی مؤسسه امام خمینی (ره)، اظهار کرد: مسئله وکالت ائمه یعنی داشتن وکیلی یا نماینده ای در مناطق مختلف که این وکالت، به معنای وکالت حقوقی و قضائی نیست بلکه معنای نمایندگی است و این وکلا در شبکه ای منسجم فعالیت می کردند؛ به گونه ای که هر وکیل در منطقه ای خاص نماینده بالاتر و پایین تر خود را می شناخت اما واسطه های دورتر را نمی شناختند و این شبکه مانند یک سیستم امنیتی و اطلاعاتی عمل می کرد تا اسرار امام حفظ شود، وجوهات به امام برسد، دستورهایی امام به مصرف برسد و سوالات و مسائل دینی مردم به امام منتقل شده و پاسخ داده شود.

وی ادامه داد: امام حسن عسکری علیه السلام در دورترین نقاط مثل خراسان، قم، ری، حجاز و عراق وکلایی داشتند که بعد از هر امام این سازمان وکالت ادامه پیدا می کرد و یا امام بعدی همان وکلا را تأیید می کرد یا وکلای جدیدی معرفی می شدند و در عصر امام عسکری این سازمان به اوج خودش رسید چون به دلیل مخفی کاری های بیشتر، نیاز به این شبکه ها بیشتر بود تا اسلام به صورت سری و مخفیانه حفظ و هدایت شود.

عضو هیئت علمی مؤسسه امام خمینی (ره) گفت: یکی از بحث های مهم این است که حضرت امام حسن عسکری علیه السلام در سال ۲۶۰ هجری به شهادت رسیدند و زمانی که به امامت رسیدند، سن کمی داشتند و سوال این است که چگونه حضرت جامعه را برای مسئله غیبت آماده کردند و شیعه را از مرحله حضور امام به مرحله غیبت عبور دادند.

وی ادامه داد: از زمان امام جواد علیه السلام ائمه علیهم السلام زمینه سازی این موضوع را آغاز کردند و اصل موضوع مهدویت توسط رسول خدا (ص) مطرح شد و اخباری بیان شده که در شرایط سخت، برخی دچار تردید می شوند و اعتقاداتشان متزلزل می شود و می گویند اگر امامی بود، خودش را نشان می داد. ائمه وظیفه داشتند ذهن جامعه را آماده کنند و از زمان امام جواد،

حجت الاسلام امین رستمی عنوان کرد: ائمه علیهم السلام از امام جواد به بعد بیشتر به مباحث غیبی، کرامات و پیشگویی ها پرداختند تا بنیه اعتقادی مردم قوی شود و درباره امام حسن عسکری علیه السلام نیز داستان های زیادی وجود دارد که ایشان وقایع آینده را پیش بینی می کردند، مثل مرگ معتضد عباسی و دیگر رویدادها.

نقش امام حسن عسکری (ع) در آماده سازی شیعه برای عصر غیبت

بررسی نقش امام حسن عسکری (ع) در تثبیت مکتب تشیع و زمینه سازی برای غیبت امام زمان (عج)

حجت الاسلام ناصر رفیعی در گفتگو با خبرنگار مهر، با تأکید بر حساسیت دوران امامت امام حسن عسکری (ع) اظهار کرد: امام حسن عسکری (ع) که تنها ۲۸ سال داشت و در جوانی به شهادت رسید، کمترین دوران امامت را در میان ائمه اطهار (ع) داشته اند و دوره امامت ایشان تنها شش سال به طول انجامید، اما این کوتاهی مدت هرگز بیانگر کم اهمیت بودن نقش آن حضرت نیست.

وی افزود: امام حسن عسکری (ع) آخرین امامی هستند که در میان مردم حضور فیزیکی داشتند و پس از ایشان امام زمان (عج) وارد دوران غیبت شدند؛ بنابراین دوران امامت ایشان پلی حساس و تعیین کننده برای انتقال مسند امامت به نسل بعدی و شکل دهی به مکتب شیعه در شرایط بسیار سخت بود.

حجت الاسلام رفیعی به شرایط ویژه زندگی حضرت اشاره و تصریح کرد: امام عسکری (ع) از پنج سالگی همراه با پدر بزرگوارشان به سامرا رفتند و تا پایان عمر در همان منطقه تحت شدیدترین مراقبت ها و محدودیت ها زندگی کردند. حتی فرصت یک سفر حج برای ایشان فراهم نشد و تحت نظر شدید خلفای بنی عباس قرار داشتند.

وی ادامه داد: در دوران ایشان فرقه های متعدد انحرافی و قیام های مسلحانه از جمله قیام خطرناک علی بن محمد علوی معروف به صاحب الرنج در عراق، شدت گرفته بود که باعث بی ثباتی و خونریزی فراوان شد و این قیام با بهره گیری از اقشار محروم و به خصوص بردگان و سیاه پوستان، منطقه را به قحطی و فلاکت کشاند و جنایات بی شماری به بار آورد. امام عسکری (ع) با صراحت این فرد را مردی دروغگو و از خود بیگانه می دانستند.

حجت الاسلام رفیعی همچنین به گسترش صوفیان و تصوف در این دوران اشاره کرد و گفت: امام عسکری (ع) مردم را از نزدیک شدن به صوفیان که آموزه هایشان با تعالیم اهل بیت (ع) در تضاد بود، برحذر می داشتند. این تهدید معنوی همراه با فشارهای سیاسی و نظامی شرایط امامت را بسیار دشوار ساخته بود.

استاد حوزه علمیه قم نقش امام حسن عسکری (ع) را در حفاظت از جان و هویت امام زمان (عج) برجسته دانست و افزود: با تولد امام زمان (عج) یک سال پس از آغاز امامت امام عسکری، حضرت موظف شدند فرزند را به دلیل خطرات فراوان تنها به گروه محدودی از خواص معرفی کنند. یکی از این خواص، عثمان بن سعید بود که به عنوان وکیل امام یازدهم و نایب خاص امام زمان (عج) نقش مهمی در ارتباطات شیعیان داشت.

حجت الاسلام رفیعی به روایت دیدار چهل نفر از خواص با امام عسکری (ع) اشاره کرد که در آن حضرت فرزند خود، امام زمان (عج)، را معرفی کردند و فرمودند که بعد از من امام شما فرزندانم محمد است؛ پس از امروز دیگر ایشان را نخواهید دید. این جمله نمادی از آغاز دوران غیبت و انتقال امامت به مرحله ای جدید بود.

وی همچنین ماجرای احمد بن اسحاق اشعری قمی، یکی از یاران خاص امام عسکری (ع)، را یادآور شد: روایت کرده حضرت تأکید داشتند کسانی که در دوران غیبت امام زمان (عج) ایمان خود را حفظ کنند و برای فرج ایشان دعا کنند، نجات خواهند یافت.

حجت الاسلام رفیعی ضمن اشاره به فرقه های انحرافی آن دوران همچون مفوضه افزود: امام عسکری (ع) به شدت با این انحرافات مبارزه می کردند و معتقد بودند تنها شناخت درست و پیروی از اهل بیت (ع) می تواند شیعه واقعی را از محب اهل بیت که صرفاً دوستدارند اما عمل نمی کنند متمایز سازد.

استاد حوزه علمیه قم خاطرنشان کرد: دوران امامت امام حسن عسکری (ع) که مقارن با اوج فشارهای سیاسی، اجتماعی و فکری بود، نقش کلیدی در تثبیت مکتب تشیع، حفظ جان امام زمان (عج) و آماده سازی جامعه برای دوران غیبت ایفا کرد و این

دوره به لحاظ علمی، سیاسی و اجتماعی حساس ترین مرحله از تاریخ شیعه محسوب می شود که بدون درایت و رهبری حضرت عسکری (ع) امکان گذار موفق به دوران غیبت میسر نبود.